Posudek oponenta na disertační práci MgA. Ilony Duškové *„Rozhovor“ herce a loutky*. DAMU, Praha 2013

Předložená práce představuje zajímavou a osobitou reflexi umělecké tvorby herce pracujícího současně s loutkou. Autorka čtenáře provází svými zkušenostmi s přípravou i praxí umělce zmíněného směru. Tak se v práci dozvídáme o prvních reakcích studentů na komponent herec-loutka (zde autorka čerpá ze svého pedagogického působení), o vlastním tvůrčím snažení (rozbor přípravy projektu Cukr v dešti), dále o tom, jak je práce s loutkou zakotvena v tvůrčích myslích divadelníků (zde viz prezentované rozhovory s řadou herců a režisérů) a také o filosofickém zázemí celého tohoto tématu. Při četbě je třeba tolerovat autorčin poetický způsob výkladu, ve kterém se na mnoha místech kombinuje faktografie s autorčinými až emočně podbarvenými vstupy v podobě akcentování, až jakéhosi staccata. Jinak se celou prací táhne pozoruhodná linka filosofického uvažování nad tématem. Nutno ocenit neběžné znalosti v tomto směru (autorka odkazuje na Platona, Hegela, Levinase, Patočku, Sokola a jiné).

Práce sestává ze dvou základních částí. První se věnuje vybraným aspektům divadelní práce, následuje kapitola o komunikaci, dále jsou prezentovaný vybrané rozhovory s divadelníky a první část se uzavírá zkušenostmi z výuky a z faktických realizací. Část druhá je vyhrazena popisu a vyhodnocení projektu *Cukr v dešti*.

V samém úvodu autorka konstatuje, že práce je *„výrazem potřeby usoustavnit si dosavadní poznatky, postřehy, zkušenosti, zážitky, dojmy, nálady, afekty, dovednosti …“*. Upozorňuje tím tedy na fakt, že nepůjde o rigorózní výklad, ale spíše o jakousi sondu do vlastní duše. Dobrá, berme to tak… Hned se ale ptám, co považovat za výsledek takového „usoustavnění“. V práci je sice na str. 82 kapitola *Závěr*, ale je to je jen osm řádků, které chápu tak, že divadlo je cosi živého, co se mění a nabývá podob radosti i zklamání. Byl to autorčin záměr neformulovat nenabízet čtenáři žádná shrnující vyústění, žádné (byť pracovní) závěry, shrnutí, metaroviny apod.? Je-li to opravdu záměr, potom je třeba patrně celý proces odvíjení práce považovat za výsledek a vyústění. Konzervativnější čtenář by tím však mohl být zaskočen: očekával by patrně na začátku formulovaný a řešený problém a na závěr nějakou diskusi nad výsledky a formulaci hlavního odkazu vycházející z celého úsilí.

Stále ještě v úvodu (na str. 11) autorka předestírá cíl práce v podobě záměru uchopit *„různé dimenze vztahu herec/loutka“*. Mimo jiné jde také o dimenzi osobnosti. O tom se dočítáme v kapitole *„Divadlo loutkové“*. Ta se mně jeví jako podstatná pro hlavní téma práce, tedy „rozhovor“ herce a loutky. Na str. 18 jsou teze autorčina chápání osobnosti. Je to psáno až ´telegraficky´ a klade to značné nároky na rozumění čtenáře. Čím je otázka osobnosti v práci

s loutkou specifická ve srovnání s prací bez loutky a vůbec s běžným bytím osobnosti kohokoliv? Zmíněná nejednoznačnost souznění problém identity pochyby o vlastních rozhodnutích jsou univerzální pro kohokoliv a v jakékoliv situaci. Detailněji vzato vlastně nerozumím uvedené čtvrté tezi *„Univerzální pochybnost o vlastních rozhodnutích a jednáních – metodická skepse (pochybujeme o poznatcích založených na smyslech) – viditelné v setkáních přes generace, v archetypech C.G. Junga. (Jung – fenomén nevědomí není pouze smetiště nežádoucích myšlenek, ale také zdrojem nápadů a tvořivosti vůbec)“*. Co tím chce autorka říci? Dále by mě zajímalo, jak autorka cápe a vysvětluje jev rozhovoru (když ho uvedla přímo do názvu práce) právě v souvislosti s osobností. Nabízí se totiž množství pohledů: např. naše mysl, a potažmo osobnost, jako prostor pro polyfonii hlasů, pozic, které mezi sebou vedou rozhovor/y, přibírání do těchto rozhovorů/dialogů i vnější jsoucna (např. loutky, ale samozřejmě i živé bytosti) apod. Zde by bylo zajímavé odkázat na nedávného hosta DAMU H. Hermanse. Z dalších kapitol této části bych jako čtenář potřeboval bližší vysvětlení u *„Reflexe a sebereflexe“*. Jaký je mezi tím rozdíl? Jak rozumět autorčině konstatování *„Reflexe : herec pracuje s prožitkem a řemeslem, nepracuje s filosofickou analýzou.“* ? A podobně dále: v kapitole *„Brechtovská distance“*. Proč právě „Brechtovská“? První odstavec praví *„Díky distanci se něco otevře jako srozumitelnější (divák nemá prožívat ale diskutovat; herec postavu předvádí a zároveň se od ní distancuje). Propojení, ztotožnění člověka s loutkou, které může přispět k vyznění tématu, řešení problému“*. Nechám stranou jistou pochybnost, jestli se díky efektu zcizení věci nutně stávají srozumitelnějšími (ony se vyjevují prostě jinak, jak to bylo/anebo i dnes někdy je považováno za žádoucí). Ale jak s onou distancí souvisí zmíněné propojení, ztotožnění člověka s loutkou? Jistě významná je kapitola *„Komunikace“* (viz str. 27). Jak by autorka formulovala příspěvek této kapitoly k řešení celé práce? Jinak jde o krátkou, sofistikovanou, filosoficky vedenou rozpravu o přístupech ke komunikaci na obecné rovině. A jak by měl čtenář využít (v chápání cílů této práce) na konci kapitoly uvedené projevy komunikační sebereflexe?

Všechny tyto střípky si přímo říkají, aby byly nějakým způsobem zúročené v konečné syntéze, shrnutí, nahlédnutí a využití pro hlubší chápání právě práce herce s loutkou.

Čtenářsky osvěžující jsou dále v práci uvedené ukázky z rozhovorů s divadelníky nad tématem loutkové divadlo. Jde o sběr informací za pomocí kvalitativní metodologie, tedy bez snahy o nějaké výsledné statistické zpracování. To lze velmi dobře pochopit. Autorka využívá 13ti otevřených otázek, které, patrně, sestavila a zaměřila právě do jí zajímajících oblastí. Je-li to tak (tedy, že je jejím zájmem získat obraz o nějakém definovaném, vymezeném tématu), potom je metodologicky ke zvážení autorčino konstatování *„Někteří*

z dotazovaných se sami rozpovídali, jiní se drželi otázek,…“. Z toho ale plyne, že výsledný obraz oněch třinácti průhledů může být poměrně nepřesný, resp. nadmíru rozsáhlý a neurčitý (ve vztahu k záměru). O čem to ale potom vlastně vypovídá? Co se stalo s těmi jednotlivými oblastmi vymezenými právě otázkami? A co znamená, že *„jsou dílčí zobecnění možná“*? Která? Nicméně materiál odhaluje živost tématu loutkového divadla a velkou vnitřní angažovanost divadelníků tohoto zaměření. Oceňuji také autorčino zhodnocení, shrnutí základní myšlenky každé prezentované ukázky. Na závěr bych opět uvítal shrnutí, poukázání na něco, co se z vybraných ukázek rýsuje, event. že se nerýsuje nic apod. Vždyť už autorčin výběr ukázek výpovědí musel být také něčím řízen … Čím ?

Kapitola čtvrtá této první části je věnovaná vlastním autorčiným zkušenostem. Uvedené jsou výroky studentů, příklady etud i několik konkrétních projektů/realizací. Jak by autorka shrnula tyto zkušenosti do řešení základního úkolu, tedy „rozhovoru“ herce a loutky? Kapitola je uzavíraná tím, že zde šlo o postižení vztahu herce a loutky z hlediska výsledného provedení a dojmu. A navazovat má pokus *„o uchopení základních dimenzí vztahu herec-loutka…“*. A které to jsou ty „základní dimenze“ ? Jsou to ony tučně tištěné části ? Ty jsou ale na str. 44 nazvané *„kategorie vztahu herec a loutka“*… Kategorie a dimenze se rovnají? Na str. 11 jsou také uvedené dimenze/kategorie vztahu herce a loutky. Ale jsou jiné, že ty na str. 44. Proč ?

Část II předložené práce se věnuje analýze zamýšleného autorského projektu *Cukr v dešti*. Při sledování logiky výkladu tedy očekávám, že zde budou dokumentované a jasně zdůrazněné právě výše zmíněné kategorie (resp. dimenze?). Celkově je to hluboká sonda do procesu tvorby a pokusu o realizaci divadelního projektu. Oceňují autorčinu upřímnost a otevřenost. To je bezesporu inspirující a pomáhá to nahlédnout do divadelní tvorby s jejími počátečními vizemi, vynaloženým úsilím, dílčími úspěchy, ale i zklamáním. Vše je provázeno i jemným filosofickým nadhledem kloubeným s poetičností (např. *“Bloudění a slepé uličky patří k našemu lidskému přechodovému pobytu.“*).

Co mně jako čtenáři chybí (a zmiňoval jsem to už na začátku mého posudku) je nějaké výrazné poselství v závěru. Autorka v práci prezentovala velké množství postřehů, zkušeností, úvah, a tak by to jistě za to stálo …

Doporučuji, aby autorka předloženou práci obhajovala před příslušnou odbornou komisí.

Praha 15.11. 2013 Jiří Šípek